

Projektredovisning

Projektets diarienummer, namn och omfattning i tid

2007-031 Minska riskbruket av alkohol - En studie om effekterna av prevention i arbetslivet

2006-07-01-2009-12-31, redovisningen avser projektår 2008.

Organisation och organisationsnummer

IOGT-NTO, org nr 802001-5569

Projektets syfte och mål samt eventuella förändringar i förhållande till projektansökan

Forskningsprojektets syfte är att pröva och utvärdera olika metoder och insatser för att minska riskbruket bland vuxna.

De metoder och insatser som vi finner leder till en minskad konsumtion, ett minskat riskbruk, kommer att spridas till andra organisationer och arbetsplatser.

Vi har snävat in projektplanen och valt att fokusera på SalusAnsvar i och med att vi har ett kontrollföretag till dem.

Tänkta aktiviteter (kopiera texten från projektansökan)

Inom fem olika arbetsplatser (finansföretag, offentlig förvaltning, tung tillverkningsindustri, transportföretag och handelsföretag) genomföra:

Nulägesanalys, både av arbetsplatsen och deras anställda
Framtagande av preventionsmodell/er
Implementering och genomförande av insatser på arbetsplatsen
Utvärdering - analys och artikel-/rapportskrivande

Vilka aktiviteter har genomförts?

Tre arbetsplatser deltar sedan 2006, två instatsföretag och ett kontrollföretag.

Arbetet med Oxelösunds kommun har pga av kommunchefsbyte försenats. Kommunen bestämde sig för att delta samt att upphandla sin insats. Tyvärr är insatsen mer omfattande än vad vi anser är rimligt att genomföra på en "vanlig" arbetsplats. Kommunen har fått ekonomiskt stöd från länsstyrelsen. Under 2008 bestämde IOGT-NTO att endast utvärdera och mäta effekterna från Oxelösunds insats. Kostnaderna för enkäter etc. får kommunen betala, däremot är vår doktorand som genomför mätningarna och skriver rapporter. Baslinjemätningen genomfördes under hösten 2008. Alla insatser planeras till 2009.

Mimmi Eriksson, doktorand på SoRAD, följer arbetet med baslinjemätningar, utvärdering av utbildningsinsatserna, uppföljande effektmätningar efter sex och tolv månader. Kontrollföretaget SEB får endast resultatet av mätningarna. (400 pers)

Innan insatserna genomfördes på SalusAnsvar gjordes en extra mätning kring alkoholkonsumtionen pga. det gått så lång tid, nästan ett år, från att baslinjemätningen gjordes.

- Alla chefer på SalusAnsvar fick i början av maj en halvdagsutbildning i chefens ansvar. (30 pers) Genomfördes av Aleforsstiftelsen.
- I maj/juni genomfördes den riktade insatsen till SalusAnsvar. Insatsen bestod av två gånger 45-minuterspass. Innehållet har varit riskerna med alkoholkonsumtion, definition av riskbruk, spegling av egen alkoholkonsumtion genom verkyget AUDIT samt beroendutveckling. (ca 170 pers.)

Bifogar Delrapport 2 för SalusAnsvar.

Vi har nu en bra grund för att göra ett utbildningsmaterial som riktar sig till vuxna – all personal på en arbetsplats – för att ge dem ett beslutsunderlag för att medvetet kunna undvika framtida alkoholproblem.

Förväntat resultat (kopiera texten från projektansökan)

1. Arbetsplatsen ska få en bild av "alkoholsituationen" i verksamheten och underlag för utarbetande av av policy med levande handlingsplan.
2. Medarbetarna ska få kunskap om konsekvenserna av riskfylld alkoholkonsumtion och "verktyg" för att förändra beteende.
3. Arbetsplatsen ska som konsekvens av minskat riskbruk av alkohol bland medarbetarna uppnå en ökad effektivitet.
4. IOGT-NTO ska få ny kunskap om effektiva insatser/metoder för att påverka vuxnas riskbruk av alkohol.
5. Utforma förebyggande metoder som kan anpassas till olika arbetsplatser.

Vilka resultat har uppnåtts?

1. Företagen har fått en bra analys över nuläget på arbetsplatsen. Översyn över alkoholpolicyerna görs.
2. Alla insatser är nu genomförda.
3. Resultaten av uppföljningarna är ännu inte färdiga.
4. Vi avvaktar effektmätningar, enligt de utvärderingar vi har gjort har de anställda varit nöjda.
5. Vi har nu en bra grund till att utforma ett utbildningsmaterial som går att målgruppsanpassa såväl i omfattning som urval av komponenter. Vi avvaktar dock tills vi fått klart med tolv månaders uppföljningen för att se om det finns någon effekt på riskbruket, vore olyckligt om vi erbjuder arbetsplatser en metod innan vi vet om det har någon effekt.

Vad kunde inte genomföras?

Insatserna i Oxelösunds kommun.

Utvecklingen av utbildningsmetoden samt det samtalsunderlag för arbetsgruppen kring alkohol har ännu inte genomförts då vi väntar på att kunna få ta del av uppföljningsresultaten.

Vilka är de positiva erfarenheterna?

Att IOGT-NTO:s utbildningsinsats har tagits emot så positivt av alla.

Samarbetet med SoRAD är berikande och mycket bra.

Mycket stimulerande att utbilda vuxna i alkoholfrågan.

Vilka är de negativa erfarenheterna?

Att det tar tid, ett exempel är när chefen i Oxelösunds kommun byts ut och vårt planerade arbete stannar upp.

Övrig information

Kommentarer till den ekonomiska redovisningen:

Bidrag från andra: Socialstyrelsen 225 500 kr
Annan finansiering: Deltagaravgifter 18 000 kr

Personal: Avser doktorandtjänst på SoRAD
Aktiviteter: Utbildningar/insatser: 30 000 kr
Övrigt: Analys- och enkätkostnader 118 000 kr
Administration: Projektledare 20% tjänst, inkl soc avg och omkostnader

Ekonomisk redovisning (Vänligen specificera)

Kan även skrivas ut och fyllas i för hand

Tidsperiod för vilken redovisningen sker

2008-01-01 -- 2008-12-31

Inkomster

	Utfall	Budget enl. projektansökan
Ansökt bidrag Stiftelsen Ansvar för Framtiden	240000	500000
Bidrag från andra (förvaltningar/nämnder, myndigheter e t c)	225000	300000
Egen ekonomisk insats	509000	375000
Annan finansiering	18000	0
Inkomster totalt	992000	1175000

Utgifter

Direkta projektkostnader		
Aktiviteter	32000	0
Material	0	210000
Personal	714500	715000
Övrigt	118000	0

Administration	127500	250000
Utgifter totalt	992000	1175000

Resultat + / -		

Redovisningen upprättad

Ort och datum
Stockholm den 2009-09-22

Projektansvarig	<i>Carin Hänegård</i>
Namn-teckning	
Namn-förtydligande	Carin Hänegård, projektledare
Peter Moilanen	
Organisation	IOGT-NTO
Adress	Box 12825
Postadress och land	112 97 Stockholm, Sverige
Telefon och fax inklusive landskod	+46 8 672 60 12, fax +46 8 672 60 01, +46 733 72 62 12
	08-6726017, 0733-726217
E-mail	peter.moilanen@iogt.se
	carin@iogt.se

För-matecknare

Namn-teckning	<i>Stefan Bergh</i>
Namn-förtydligande	Stefan Bergh
Organisation	IOGT-NTO
Adress	Box 12825
Postadress och land	112 97 Stockholm, Sverige
Telefon och fax inklusive landskod	+46 8 672 60 13, fax +46 8 672 60 01
E-mail	stefan.bergh@iogt.se

Stiftelsen Ansvar för Framtidens anteckningar

För Stiftelsen Ansvar för Framtiden

Datum	
Namn-teckning	
Namn-förtydligande	

Arbetsplatsprojektet

Minska riskbruket av alkohol

– En studie om möjligheterna och effekterna av prevention i arbetslivet

Delrapport 2, SalusAnsvar

Sammanställning av insatserna 2007/2008 på SalusAnsvar

Stockholm 2008-08-26

Mimmi Eriksson doktorand SoRAD, Stockholms universitet

IOGT-NTO

Centrum för socialvetenskaplig
alkohol- och drogforskning
Centre for Social Research on
Alcohol and Drugs (SoRAD)

Inledning

Projektet om alkohol, alkoholvanor och riskkonsumtion riktad till arbetslivet syftar till att dels få ner riskkonsumtion av alkohol bland yrkesverksamma men även att förbättra arbetsrutinerna gällande olika alkoholrelaterade ärenden och frågor på arbetsplatsen. Genom ett helhetsgrepp där man genom utbildning ger de anställda ökad kunskap om alkohol och alkoholens konsekvenser, arbetar med att ta fram en lämplig alkohol- och drogpolicy samt ger de ansvariga utbildning om vad man kan göra, vad man måste göra och hur man bäst agerar och bemöter människor som har begynnande eller utvecklade problem med alkohol, så är förhoppningen att riskfyllda alkoholvanor kan förändras i positiv, mindre riskfylld, riktning och cheferna får effektiva verktyg i det dagliga arbetet. Projektet drivs av IOGT-NTO:S förebyggande enhet i samarbete med en oberoende forskare på Stockholms universitet som utvärderar projektet.

Följande aktiviteter/insatser har genomförts på SalusAnsvar:

Enkät 1 – december 2006

Projektet startade på SalusAnsvar i december 2006 med en webenkät som bland annat syftade till att kartlägga alkoholvanorna på företaget. 111 personer svarade på enkäten vilket motsvarar 55 procent av dem som fick och hade möjlighet att svara på enkäten. En relativt stor andel av männen hade ett riskbruk av alkohol och då speciellt bland de yngre männen. Riskbruk mäts med ett frågeinstrument bestående av 10 frågor om alkohol och är utvecklat av WHO. Gränsen för riskbruk går vid 8 poäng för män och 6 poäng för kvinnor. 38 procent av männen (motsvarar 20 personer) hade ett riskbruk och ser man till den yngsta åldersgruppen, de upp till 34 år, så var andelen 50 procent. För kvinnornas del låg riskbruket på 12 procent (motsvarande 6 personer). Även här hade de yngre kvinnorna en högre andel riskbrukare än de äldre. I åldersgruppen upp till 34 år så hade 29 procent ett riskbruk. Detta motsvarar dock bara fyra personer. Totalt sett så hade 25 procent av alla anställda som har svarat på enkäten ett riskbruk. Förutom enkätens syfte att kartlägga riskbruk och alkoholvanor på företaget så ligger enkäten till grund för fortsatta analyser om hur insatserna har fungerat, hur alkoholkonsumtionen eventuellt förändrats och att få in åsikter om hela projektet. Detta görs genom uppföljande enkäter.

Kunskaperna om alkohol verkar vara varierande och i vissa delar bristfällig och närmare hälften känner inte till om det finns någon alkohol- och drogpolicy på företaget och endast en tredjedel uppger att de har läst policyn. Ungefär hälften har inte förtroende för att vända sig till arbetsgivaren om de skulle få problem med alkohol. Dessutom vet nästan en fjärdedel inte vem de skulle vända sig till på arbetsplatsen om de fick alkoholproblem och behövde hjälp, råd eller stöd.

Utbildning till hälsoombud och personalansvariga:

”Minska riskbruket av alkohol – arbetsplatsens roll och möjligheter. Grundläggande kunskap om att förebygga alkoholproblem och MI, motiverande samtal.”

Under två dagar i december 2007 genomfördes den första utbildningen på SalusAnsvar. Utbildningen riktade sig till hälsoombuden på SalusAnsvar samt i viss mån personalansvariga. Totalt deltog 8 personer varav 5 var från SalusAnsvar; en personalansvarig, en löneadministratör och 3 hälsoombud. Övriga tre deltagare kom från andra organisationer/företag med intresse för frågan.

Det första passet under den första dagen bestod av ett seminarie lett av Carin Häregård från IOGT-NTO om hur alkoholproblem uppstår och hur de kan förebyggas (mer detaljerat?). Det andra passet leddes av Carina Cannertoft från Preventionscentrum Stockholm (Precens) som talade om beroendutveckling. (mer detaljerat?). Under den andra dagen var ämnet motiverande intervju (MI) och det var två personer från Maria Beroendecentrum som föreläste; Karin Eskesen och Gunnar Bylander. Motiverande samtal (Motivational Interviewing, MI) är en samtalsmetod som ursprungligen utvecklades inom den specialiserade beroendevården av de amerikanska psykologerna William R. Miller och Stephen Rollnick. Motiverande samtal är en evidensbaserad metod som hjälper människor till förändring. Den innefattar såväl ett förhållningssätt som strategier för att stödja människor att utveckla sin egen inneboende kraft till förändring. I det motiverande samtalet möts personen där han/hon befinner sig. Personen själv bestämmer vad nästa steg ska vara. Motiverande samtal har bra effekt när det gäller ett förebyggande arbete med livsstilsfrågor.

Efter utbildningsdagarna delades en kort enkät ut på plats och svaren sammanställdes. Utbildningen hade varit mycket uppskattad. Samtliga deltagare ansåg att de skulle komma att ha nytta av utbildningen både i sitt arbete och personligen. Samtliga tyckte också att alla föreläsare var trovärdiga, kunniga och inspirerande. Sex personer ansåg att utbildningen i hög grad hade motsvarat deras förväntningar och behov och de resterande två personerna ansåg att den delvis hade motsvarat de förväntningar och behov man hade. Det som flertalet uppgav att de hade velat ha mer av var praktiska övningar och konkreta fall att kanske diskutera utifrån. Några nämnde också att det hade varit intressant om även narkotika hade berörts.

Enkät 2 – april 2008

Ytterligare en enkät skickades ut i april 2008. Denna enkät var kort och syftet var återigen att få en bild av alkoholvanorna och riskbruket bland de anställda på företaget. Detta på grund utav att det gått så pass lång tid sedan den första mätningen. Svarefrekvensen blev högre denna gång, 69 procent. Inga större förändringar noterades mellan de två mätningarna. Andelen anställda med ett riskabelt alkoholbruk var ungefär lika stor som vid första mätningen. Det var dock inte exakt samma population som mättes eftersom relativt många hade slutat arbeta på företaget och de hade anställts många nya. Totalt ligger andelen med riskbruk på 25 procent. Den största skillnaden från den första enkäten var att andelen riskbrukare har sjunkit kraftigt bland männen och ökat bland kvinnorna. Men detta beror förstås på vilka som svarat på den första respektive den andra enkäten. Det behöver inte vara samma personer.

Utbildning riktad till samtliga anställda

I maj 2008 genomfördes utbildningar om alkohol till samtliga anställda. Utbildningarna bestod av två pass på 45 minuter vardera. Det första handlade om riskbruk av alkohol (mer detaljerat?) och det andra handlade om beroendutveckling (mer detaljerat?). För att öka

möjligheterna att samtliga skulle kunna delta i utbildningarna så hölls de under 4 dagar utspridda på två veckor. Två av dagarna ägnades åt riskbruk med 4 likadana pass varje dag och två av dagarna åt beroendutveckling med 4 likadana pass varje dag. För personalen i Luleå hölls två dubbelpass under en och samma dag.

Enkät 3 – juni 2008

Två veckor efter utbildningen skickades en webenkät ut som syftade till att få in åsikter och kommentarer om själva utbildningen och hela insatsen. 91 personer svarade på enkäten. 79 personer uppgav att de deltagit vid utbildningarna. 60 var på båda utbildningstillfällena och 14 personer deltog endast vid antingen seminariet om riskbruk eller seminariet om beroendutveckling. Även om de som inte deltog i utbildningen uppmanades att också svara på enkäten så verkar det som att huvuddelen av dem som svarade faktiskt hade gått utbildningen.

En majoritet tyckte att utbildningen var mycket bra (48 procent) eller bra (49 procent). Endast 3 procent tyckte att kursen var dålig. Majoriteten ansåg också att faktainnehållet var mycket trovärdigt (46 procent) eller trovärdigt (53 procent). Drygt en procent uppgav att de tyckte att faktainnehållet var mindre trovärdigt. Utbildarens presentationsteknik ansågs också vara mycket bra (53 procent) eller bra (46 procent). En procent uppgav dålig presentationsteknik. En procent uppgav också utbildaren hade dålig kunskap på området medan 59 procent ansåg att utbildaren hade mycket bra kunskaper i området och 39 procent svarade bra kunskaper. Det bör dock noteras i dessa sammanhang att en procent motsvarar en person.

15 procent uppger att deras alkoholvanor utifrån kursen kännetecknas av högriskval och 85 procent uppger att de kännetecknas av lågriskval. Knappt 16 procent uppger att de tror de har vissa risker för framtida alkoholproblem om de fortsätter att dricka som de gör i dag, varav en procent uppger stora risker. Nästan hälften av dem som svarade på enkäten uppger att de fyllde i det så kallade AUDIT-formuläret när de kom hem och 91 procent ansåg att poängen de fick stämmer bra överrens med deras egen uppfattning av sina alkoholvanor och sålunda ansåg 9 procent att den inte stämde. Ingen hade använt alkonackan men 17 procent skriver att de kanske kommer att göra det.

70 procent av dem som svarade på enkäten uppger att de har fått ökad insikt i sina alkoholvanor och majoriteten anser sig komma att ha nytta av utbildningen. 13 procent säger att de kommer att minska sin alkoholkonsumtion efter kursen.

Utbildningen riktad till chefer

Den sextonde maj genomfördes två halvdagsutbildningar som riktade sig till chefer. Föreläsare var föreståndaren för Aleforsstiftelsen, Morgan Karlsson. Aleforsstiftelsen är en stiftelse som arbetar med "helhetslösningar för arbetsgivare som vill arbeta aktivt med förebyggande verksamhet, beredskap att hantera akuta situationer samt tillhandahålla bra behandling" (aleforsstiftelsen.com). Man erbjuder alltså både behandling och utbildning i olika frågor. De frågor som stod i fokus för utbildningen på SalusAnsvar var: Var går gränsen för missbruk och hur kan man se signalerna? Vilka krav kan jag ställa? Vilket är chefens/medarbetarens ansvar? Hur ser lagstiftningen ut? Vad bör en policy innehålla?

Enkät 3 – juni 2008

I den tredje enkäten, även beskriven ovan, fick de som gick chefsutbildningen även svara på frågor om specifikt denna utbildning. 65 procent (15 av 23) av de deltagande cheferna svarade på enkäten. Samtliga tyckte att chefsutbildningen som helhet var bra. 11 personer uppgav mycket bra och 4 personer uppgav bra. Samtliga tyckte också att faktainnehållet i chefsutbildningen var trovärdigt. 10 personer uppgav mycket trovärdigt och 5 personer uppgav trovärdigt. 13 av cheferna ansåg att utbildaren hade mycket bra kunskap på området och 2 kryssade för att utbildaren hade bra kunskap på området. Utbildningen verkar i relativt hög grad ha motsvarat de förväntningarna och behoven som fanns. 10 personer uppger att chefstutbildningen har motsvarat deras behov i hög grad och 5 personer uppger att den delvis har motsvarat de behov man har haft. 4 personer uppger att de kommer i hög grad ha nytta av utbildningen i sitt arbete och 11 personer säger att de delvis kommer att ha nytta av chefsutbildningen i sitt arbete.

Alla utom en uppgav att de fått ökade kunskaper om de lagar och regler som gäller på området. Alla utom en uppgav också att de fått ökade kunskaper om hur man kan upptäcka ett missbruk. Alla utom en har fått ökade kunskaper om vad man kan göra om man har en misstanke om missbruk. Återigen, alla utom en har också fått ökade kunskaper om vad en policy bör innehålla.

Policyarbete

Under chefsutbildningen togs frågan om policyarbete upp. Vad den bör innehålla och hur den är tänkt att fungera. Detta skall ligga till grund för SalusAnsvars arbete med att ta fram en väl fungerande, förankrad och tydlig policy för företaget och som skall spridas i organisationen. Arbetet med policyn påbörjades under våren 2008 och kommer förhoppningsvis att resultera i en färdig produkt under hösten 2009.

I börja av december kommer den första uppföljande enkäten (6-månaders kontroll) att skickas ut och i maj kommer den andra uppföljande enkäten (12-månaders kontroll) att skickas ut.

